

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

---

"GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
juli 2014 - 35e jaargang, nr. 141

BESTUUR

Voorzitter
R.W. Hemmes   Thorbeckelaan 74   2564 BS Den Haag   telefoon
070 - 368 35 66

Secretaris
G.J. Staal   Oranje Nassaulaan 52   3708 GE Zeist   telefoon
030- 692 27 92
e-mail: staalgj@gmail.com

Penningmeester
Ch.H. Bartelings   Thomas Jeffersonlaan 437   2285 AP Rijswijk   telefoon en fax
070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl

LEDEN

R.A. Grisnigt   Canadalaan 25   4631 NT Hoogerheide   0164 - 61 34 15

Evenementencommissie

J.A. Bakker   Zeekant 92g   2586 JB Den Haag   070 - 354 02 45
J. de Mos   Marjorystraat 25   3151 SK Hoek v. Holland   0174 38 21 83

Schakel redactie

Ch.H. Bartelings   Thomas Jeffersonlaan 437   2285 AP Rijswijk   telefoon en fax
070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl

BANKREKENINGEN

ING Bank: NL54 INGB 0000 3595 00
ABN-AMRO Bank: NL63 ABNA 0545 5468 26

Website: www.engelandvaarders1940-1945.nl

Het volgende nummer verschijnt in oktober 2014.
Gaarne hiervoor bestemde kopij inzenden vóór 1 september 2014.

JULI 2014

Het bestuur heeft besloten dat ons Genootschap doorgaat met het organiseren van een jaarlijkse bijeenkomst totdat er geen mensen meer kunnen komen om anderen te ontmoeten. Met de Generaal van Ede is afgesproken dat wij op 2 september weer de gast zullen zijn van de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht, tevens Inspecteur der Veteranen.

De Generaal van Ede zal er zelf niet bij zijn, want hij gaat met FLO en wordt opgevolgd door Luitenant-Generaal ing. B.H.Hoitink MSc, die uiteraard wel op onze bijeenkomst zal zijn en hij zal niet de enige zijn. Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix heeft toegezegd dat Zij graag aanwezig wil zijn.

Wij hopen dat velen op 2 september aanwezig zullen zijn op de Zwaluwenberg in Hilversum. Meer nieuws over onze reünie vindt u elders in deze Schakel.

De England Spiel Herdenking was, als ieder jaar, weer goed georganiseerd. Er waren weer heel wat mensen die van hun belangstelling getuigden en het weer werkte mee.

De Nationale Herdenking op de Dam op 4 mei verliep eveneens voortreffelijk. Opvallend is bij beide herdenkingen dat er steeds meer jongelui respectvol aanwezig zijn.

De Viering van 69 jaar bevrijding verliep in Wageningen ook zoals ieder jaar. Met dit verschil dat er deze keer geen Engelandvaarders mee deden in het defilé.

Op zaterdag 28 juni werd in Den Haag weer op het Malieveld de Veteranendag georganiseerd met na het middaguur een defilé. Enkele Engelandvaarders reden als passagiers in een militaire auto mee.

De Dag van het Verzet wordt dit jaar in een nieuwe locatie gehouden. Op zaterdag 30 augustus wordt die Dag van het Verzet georganiseerd in het nieuwe gebouw in Doorn waar de Basis, het Veteranen Instituut en het Veteranen Platform zijn gehuisvest.

De geboortedag van Koningin Wilhelmina wordt wederom in de Nieuwe Kerk in Delft herdacht. Het is nog niet bekend wanneer, maar dat hoort u tijdig.

Ik hoop u bij zoveel mogelijk gelegenheden te mogen ontmoeten.

Ik kijk naar u uit.

Rudi Hemmes

Tijdens de plezierige reünie die in september 2013 werd gehouden, hield onze gastheer de LTGENMARNNS A.G. van Ede, Inspecteur generaal der Krijgsmacht en Inspecteur der Veteranen, een warm betoog waarin hij ons opriep om zo lang mogelijk bijeen te blijven komen. Hij bood aan om ons ook in 2014 op de Zwaluwenberg te ontvangen.

Het bestuur is buitengewoon verheugd met de belangstelling van **H.K.H. Prinses Beatrix** voor de Engelandvaarders, omdat ze van plan is de Engelandvaarders reünie op dinsdag 2 september 2014 bij te wonen.

De reünie 2014 zal worden gehouden op de Zwaluwenberg, Utrechtseweg 225, Hilversum en onze gastheer is de IGK LTGENKLU B.H. Hoitink. **Deelnemers worden verzocht om vóór 10.45 uur aanwezig te zijn en het programma is als volgt:**

Vanaf 09.45 uur ontvangst met koffie en taart

11.15 uur kort welkomstwoord

12.45 uur aanvang luxe rijstmaaltijd

13.45 uur dessert en koffie

15.00 uur einde van de reünie

Deelnemers zijn welkom met een begeleider en worden verzocht zich met de namen van partners of begeleiders vóór 18 augustus 2014 op te geven bij Jan Staal, Oranje Nassaulaan 52, 3708 GE Zeist of per e-mail staalgj@gmail.com.

Bij aankomst op de Zwaluwenberg dient eenieder zich te kunnen identificeren indien daarom wordt gevraagd.

In verband met een vermindering van de aangevraagde benodigde subsidie zal indien wij geen aanvullende financiële steun ontvangen dit helaas de laatste Schakel zijn in de vertrouwde uitvoering en zal de kwartaal frequentie van de uitgave worden gewijzigd.

Mochten er lezers zijn die het behoud van de Schakel financieel zouden willen steunen dan horen wij dat graag. Bovendien hebben wij een acceptgiro aan

---

de juli Schakel toegevoegd die kan worden gebruikt voor een bijdrage van onze lezers met bankrekeningen in Nederland. Voor lezers in het buitenland die geen bankrekeningen hebben in Nederland zijn overmakingen op één van onze bankrekeningen welkom.

Namens het verwachtingsvolle bestuur,

Uw penningmeester

KANOVAARDERS VAN SWAAY EN VAN BLERKOM _____

In de vorige Schakel kwam u student Dik van Swaay al tegen, toen daar zijn mislukte oversteek per kano eind september 1941 werd beschreven. Op 14 november 1941 waagde Van Swaay, die door de Duitse politie gezocht werd, een nieuwe ontsnappingspoging, nu met medestudent Jan van Blerkom.

Ook Jan van Blerkom (geb. 2-1-1918) had dwingende redenen om het land te verlaten. Hij zat als lid van een verzetsgroep rond de Delftse hoogleraar Schoemaker al geruime tijd ondergedoken in Delft. In augustus 1941 bleek dat zich binnen de verzetsgroep een verrader bevond, Hugo de Man geheten. Een standgericht van Delftse studenten besliste dat de Man – om nog meer slachtoffers te voorkomen - moest worden geliquideerd. In deze tijd, zo vroeg in de oorlog, toen liquidaties nog heel ongebruikelijk waren, zijn Jan van Blerkom en medeverzetslid/studiegenoot Charles Hugenholtz zo moedig geweest om het vonnis uit te voeren. Na de liquidatie dumpten zij het verzwaarde lijk van De Man in de vijver van het Agnethapark in Delft. Helaas voor Hugenholtz en Van Blerkom werd het lijk al 1 week later gevonden, drijvend aan de oppervlakte van de vijver.

In de pers werd veel aandacht besteed aan de 'Moord te Delft'. De vondst van het lijk ontketende een ware kloppjacht op de twee Delftse studenten, die door de vriendin van De Man direct als daders werden aangewezen. Niet alleen de Duitse Sichterheitspolizei, ook de 'gewone' Delftse politie o.l.v. commissaris Vooyoys was er zeer op gebrand om de daders te grijpen. Er verschenen opsporingsberichten in de kranten met foto's van Van Blerkom en Hugenholtz en er werd een forse beloning in het vooruitzicht gesteld aan degene die hen zou aangeven.

Van Blerkom verbleef op een reeks wisselende adressen en kreeg daarbij hulp van de Haagse afdeling van de verzetsgroep OD. Zo kwam hij ook in contact met Dik van Swaay, met wie hij op vrijdag 14 november 1941 per kano vanuit Scheveningen

---

is vertrokken. Toen zij hun tocht begonnen was het rustig weer, maar waarschijnlijk is de wind later die nacht aangewakkerd.

Wat er gebeurd is weten we niet, maar Van Swaay en Van Blerkom zijn nooit in Engeland aangekomen. Toen bericht over hen uitbleef werden beide families zeer ongerust. De vader van Dik van Swaay vertegenwoordigde de Zwitserse wapenfabriek Oerlikon in Nederland en kon zo, via de Nederlandse gezant in Bern, begin 1942 in Engeland informeren of er iets over zijn zoon bekend was. Dat was niet het geval.

Op 24 mei 1942, ruim een half jaar na hun vertrek, spoelde het lijk van Dik van Swaay aan op het strand van Noordwijk. Het stoffelijk overschot van Jan van Blerkom is nooit gevonden.

Agnes Dessing

Bron

A. HUISMAN/van Bergen, De vervolgte jacht op twee Delftse studenten in 1941. Amsterdam, 1999

DE OVERSTEEK VAN DE YVETTE HERHAALD _____

In de vorige Schakel (zie artikelen van Sierk Plantinga en Teije Brandsma) heeft u al het een en ander kunnen lezen over het voornemen van twee journalisten van de Telegraaf Vaarkrant om - als eerbetoon aan de oorspronkelijke Engelandvaarders - de geslaagde oversteek van de Yvette uit mei 1943 over te doen.

Hoe ging het verder?

Op donderdag 17 april werden de inzittenden van de Yvette II vanuit Hellevoetsluis uitgewuifd door familie, vrienden en andere geïnteresseerden. Onder die laatste groep bevond zich de burgemeester van Hellevoetsluis, die de Engelandvaarders in spé vooraf een behouden vaart had gewenst.

De vijfkoppige bemanning bestond naast de twee Vaarkrant-redacteuren uit Eva Bartlema en Coen Meurer, beide nazaten van de oorspronkelijke Engelandvaarders en Robert Croll, voorzitter van het vfonds*, dat een belangrijke financiële bijdrage heeft geleverd aan het project.

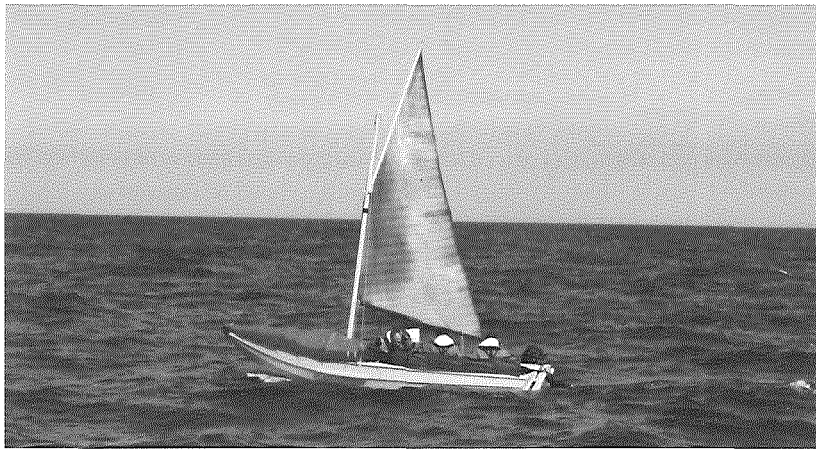

Foto: Telegraaf Vaarkrant

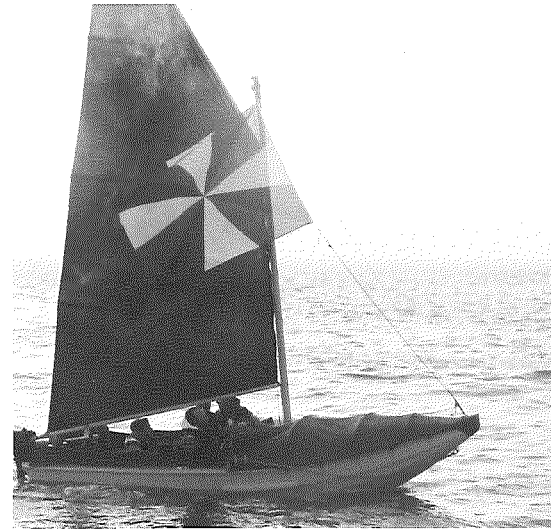
Overigens ging de Yvette II op 17 april nog niet open zee op. Dit vanwege de weersomstandigheden en omdat de volgboot, de Z. Ms. Urania (opleidingsschip van de Koninklijke Marine), op dat moment nog niet beschikbaar was.

Het echte vertrek vond plaats vanuit de jachthaven van Stellendam op Tweede Paasdag, maandag 21 april om vijf uur 's middags. Lachend en vol goede moed gingen de vijf aan boord, maar al snel bleek het behoorlijk afzien aan boord. Het was bar koud op de open zee en enkele bemanningleden werden in het hevig deinende bootje geteisterd door zeeziekte. Vooral Coen Meurer had het zwaar en heeft de eerste nacht grotendeels hangend over de rand doorgebracht.

Dinsdag 22 april begon de kleine buitenboordmotor van de Yvette II kuren te vertonen. Helaas gebeurde dit net toen het kleine bootje een van de drukste vaarroutes op de Noordzee naderde: enorme containerschepen verschenen aan de horizon. Omdat ook de wind het op dat moment liet afweten, zat er niets anders op dan de hulp van het volgschip in te roepen. De Urania nam de Yvette II op sleeptouw en loodste de Engelandvaarders door de vaarroute heen.

De tweede nacht was zo mogelijk nog zwaarder dan de eerste. De aanhoudende zeeziekte en vermoeidheid begonnen hun tol te eisen. Slapen was er voor de bemanningsleden nl. niet bij. Een van hen beschreef hoe ze voor in de boot een slaapplekje hadden ingericht, afgedekt met een grootzeil:

'Onze verwachting was dat we daar af en toe zouden kunnen tukken. Niet dus. Toen ik daar lag voelde het net alsof ik met een zeilpak onder de douche was gaan liggen.

De Yvette II met Geuzenvlag, foto Telegraaf Vaarkrant

hond heeft pokken' naar het thuisfront. Diezelfde code werd in 1943 over Radio Oranje uitgezonden toen de eerste Yvette veilig in Engeland was gearriveerd. 'Het was vreselijk zwaar', verklaarde Coen, 'maar nog een slap aftreksel van wat de originele Engelandvaarders hebben meegemaakt.' Eva Bartlema zag het bereiken van de overkant als een ongelooflijke overwinning: 'Ik kan me haast niet voorstellen hoe heftig dat 71 jaar geleden moet zijn geweest.' Ook haar mede-opvarenden waren vol ontzag voor de prestatie van de dappere groep Bartlema. In 1943 was er immers geen volgboot, die meevoer en klaar was om de opvarenden te redden als het dreigde mis te gaan.....

Over deze tocht met de Yvette II is door TMG (Telegraaf Media Groep) een documentaire gemaakt. Deze zal waarschijnlijk in september 2014 op TV worden uitgezonden, op de zenders National Geographic en Fox.

Agnes Dessing

*vfonds: Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg

Bron: Telegraaf, 22-24 april 2014

Willem Adriaan Otto Ligthelm

13 november 1922

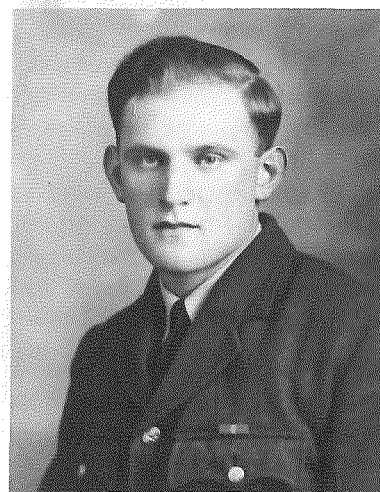
22 mei 2014

Kruis van Verdienste
 Oorlogs-Herinneringskruis
 Verzetsherdenkingskruis
 Ereteken voor Orde en Vrede 1947-1948
 Defence Medal 1945
 British War Medal
 British Victory Medal

Wim Ligthelm werd geboren als vierde kind in een welgestelde familie in Park Vronesteyn, Voorburg. Zijn vader was een zakenman, zijn moeder kwam uit een aristocratisch milieu met Duitse en Poolse wortels. Hij groeide op met zijn 9 jaar oudere broer Jan en zijn 1 jaar oudere zuster Tilly. Een broer was jong overleden aan de Spaanse griep. In Voorburg doorliep hij de lagere school en daarna de HBS in Den Haag. Hij was een begenadigd voetballer. Op 10 mei 1940 bij het uitbreken

van de oorlog was hij leerling van de 4e HBS en ging 1 maand later over naar de eindexamen klas. Sinds zijn vroege jeugd wilde hij piloot worden. Al in de zomer van 1940 richtten hij en zijn broer Jan een verzetsgroep op in eerste instantie met het doel wapens te verzamelen, tevens werden neergeschoten RAF mensen opgevangen van een link in Leiden en overgedragen aan een link in Rotterdam. In september 1941 werd een van de mensen die betrokken was bij het verzamelen van wapens door de Duitsers opgepakt. Wim en Jan vluchten via de Hofplein lijntje naar Overschie waar ze onderdoken bij de familie Speelman. Vervolgens doken ze onder in Overijssel, de rest van de ondergedoken groep werd na terugkeer naar huis opgepakt en heeft voor een deel de oorlog niet overleefd.

Inmiddels had hun vader een boot gekocht met de bedoeling dat ze hierop naar Engeland konden vluchten. Voordat deze klaar was werd het urgent om te vluchten. Via Roosendaal bij de familie van Nifterik werden ze overgedragen aan een Belgisch contact en via een aantal etappes inmiddels samen met een Nederlands echtpaar naar Besancon. Vanaf daar leidde de vluchtroute over Pontarlier en de Jura door een dicht pak sneeuw naar Zwitserland. Op dit laatste deel van de vlucht ging

Willem Adriaan Otto Ligthelm 1944

het een paar maal bijna mis. Van het echtpaar begaf de man het bijna door een zenuwaanval terwijl zijn vrouw gewond raakte. Zo kwamen ze met zijn 4en in Zwitserland aan. Zijn vingers waren bij aankomst in Zwitserland bevroren en werden door de Zwitserse boerin waar ze aangeklopt hadden langzaam ontdooid. Na 4 dagen mochten ze zich van de gendarmerie op de Nederlandse ambassade in Bern melden, waar ze zich als vrijwilliger bij het Nederlandse leger aanmeldde. Na een verblijf in Genève werden ze overgeplaatst naar Ascona, waar Wim als kok in het kamp werkte.

Inmiddels was Van Nifterik in Zwitserland aangekomen hij begon met het organiseren van een vluchtlijn van Genève naar Vichy-Frankrijk met de bedoeling om dan verder naar Spanje

te vluchten. Een mislukte poging werd gedaan de nacht voordat de Duitsers ook Vichy Frankrijk binnentrokken, de 2e poging met hulp van een officier van de Zwitserse Geheime Dienst verliep succesvoller. In de trein naar Annecy werden ze gearresteerd door een foute gendarme daar hun valse indentiteits papieren niet bleken te kloppen. Toen deze de coupé verliet om hulp te halen, zei een Fransman zorg dat je in Annecy de commissaris krijgt te spreken die is goed. Deze zorgde dat ze in een hotel werden ondergebracht in plaats van in een hotel waar ze die avond direct vluchtte. Via een Franse dominee van wie ze het adres hadden gekregen kregen ze wel goede valse identiteits kaarten. Een Franse gendarme begeleidde hen vervolgens naar Lyon. Via een vluchtroute van voornamelijk priesters bereikten ze zo Perpignan waar ze zich bij de poppendokter moesten melden. Met gidsen werden ze met zijn vieren naar de voet van de Pyreneeën gebracht. Hier voegden zich ook Poolse vluchtelingen en Franse vluchtelingen bij de groep. 's Nachts raakt de groep hun gids kwijt. Besloten werd alleen verder te trekken daarbij breekt Wim zijn enkel. Door zijn broer en de Polen, de Fransen waren verdwenen, trokken ze verder. Met goed geluk nog net aan de Franse kant de boerderij uitzoekend waar goede Fransen woonden, hun beider burens waren fout. De boer zou hen ruim een week later in een groep van 20 mensen, Wim op een provisorische kruk, op het goede

---

pad leiden. Inmiddels was hij ook provisorisch gespalkt door een Française die arts was en met hun de Pyreneeën over zou vluchten. Uiteindelijk moest de groep in daglicht nadat er Duitsers op de boerderij waren geweest overhaast vluchten. Omdat Wim langzaam vooruit kwam werd besloten dat hij en zijn broer zich los van de groep zouden voortbewegen. Na een angstige tocht van een aantal dagen over een beperkt aantal kilometers bereikten ze Spanje. In Spanje hebben ze zich in het tweede gehucht waar ze doorkwamen gemeld bij de Guardia Civil. Deze heeft hen goed behandeld en in de gevangenis kwamen ze de hele rest van hun laatste vluchtploeg tegen die in Gerona door de Guardia uit de trein gehaald waren. Na door de vrouw van de Nederlandse ambassadeur vrijgekocht te zijn, werden ze in een ziekenhuis in Gerona ontluisd, waarna ze per trein naar Madrid reisden. Verder werd gereisd naar Lissabon waar de Royal Air Force hun overvloog naar Bristol in de United Kingdom. De vlucht geschiedde overigens in een nog herkenbaar voormalig KLM toestel.

In London volgt de screening, en vervolgens de kennismaking met Koningin Wilhelmina en prins Bernard, met hij een band voor de rest van zijn leven opbouwt. Bij de ontvangst bij Koningin Wilhelmina ontmoet hij een andere Engelandvaarder die net in een boot gearriveerd is die hij van vader Ligthelm gekregen heeft. Hij krijgt een basisopleiding in Engeland en in die periode ontmoet hij zijn latere vrouw Alice Hickey, een lerares Frans, die hij na 24 uur ten huwelijk vraagt. Ze vroeg overigens wel 24 uur bedenktijd voordat ze ja zei. Daarna vertrekt hij met zijn broer naar Canada voor een opleiding tot piloot. In 1944 keren ze terug aan boord van de Nieuw Amsterdam die als troepenschip gebruikt werd. Jan, te oud inmiddels voor actieve dienst werd instructeur, Wim werd jachtvlieger. Op zijn eerste verlof is hij op 30 april 1945 met Alice getrouwd. Een gelukkig huwelijk gezegend met tweelingzonen en een dochter dat pas eindigde met haar overlijden in 1992.

12 mei was hij thuis in Park Vronesteyn, waar zij dolgelukkige ouders en zuster die niet wisten of ze nog leefden hem ontvingen. Zij hadden met name de vluchtroute voor neergeschoten RAF personeel en voor andere vluchtelingen waaronder Joodse burgers voortgezet na een pauze van een aantal maanden. Zijn vader is vanaf eind 1943 ondergedoken geweest op de Veluwe, zijn moeder en zuster zijn een maal door de Duitsers gearresteerd maar mijn grootmoeder een zeer charmante vrouw van de wereld wist de Gestapo officier te overtuigen dat zij met haar Duitse achtergrond toch nooit zoiets gedaan kon hebben.

Nog drie jaren volgde in de Nederlandse Luchtmacht, waaronder ruim 1,5 jaar in Java, Sumatra en Biak. Omdat hij zijn commandant toen een grote bek gaf daar hij het niet eens was met de uitzending naar Nederlands Indië werd hij gedegradeerd tot sergeant-vlieger. Een die overigens in Indië wel een squadron onder zijn hoede

---

had. Daarna volgden 5 jaar als gezagvoerder bij Aero Holland. Hierna trad hij tot het familiebedrijf en werkte in de graanhandel tot zijn pensioen op 68 jarige leeftijd. Alhoewel de laatste 12 jaar getekend waren door lichamelijke gebreken bleef hij uiterst actief, geïnteresseerd en betrokken. Na een kort ziekbed overleed hij. In een indrukwekkende ceremonie waarbij zijn jongste zoon en dochter en twee van de kleinkinderen spraken werd hij met militaire eer begraven.

R.J. Ligthelm

BIJZONDERE ONTMOETING OP HET EREVELD LOENEN

Op woensdag 30 april bezochten vier Engelandvaarders het Nederlands ereveld Loenen op de Veluwe. De vier, de heren Bartelings, Grisnigt, Hemmes en Staal, waren op het ereveld om de resultaten van de renovatie van het Wandbord Engelandvaarders te bekijken. Zij werden daar ontvangen door de heren G. Flieringa, directeur-bestuurder, en R.S. Croll, oudpresident van de Oorlogsgravenstichting. Het wandbord, ooit geschonken door het Genootschap Engelandvaarders en opgehangen in de kapel op het ereveld, is in 2014 in opdracht van de Oorlogsgravenstichting grondig gerestaureerd. Hiervoor is het vakmanschap van meesterschilder Jeroen van Zijderveld aangewend. Aan de kosten om de restauratie te betalen heeft de Oorlogsgravenstichting drie schenkingen van particulieren besteed. Steeds vaker moet voor het behouden van Nederlands erfgoed een beroep worden gedaan op giften van derden.

Meesterschilder Van Zijderveld was die ochtend zelf ook aanwezig om zijn werkwijze toe te lichten. Hij vertelde de panelen in oude staat te hebben gefotografeerd om die beelden voor de toekomst vast te leggen. Hierna heeft hij de eikenhouten panelen helemaal ontdaan van de vernis en verflagen. Vervolgens heeft hij door het uitproberen van verschillende technieken de beste manier gevonden om de panelen decennia lang in de nieuwe staat te kunnen behouden. Hij heeft de panelen gerepareerd en voorzien van een nieuwe toplaag. Deze toplaag is zodanig bewerkt dat de namen van de tijdens de oorlog omgekomen Engelandvaarders op een waardige wijze op de panelen konden worden aangebracht.

Omdat het besluit om de panelen te restaureren al eerder genomen was, kon van de gelegenheid gebruik worden gemaakt om de lijst met namen zo ver mogelijk te vervolledigen. Ook werd de spelling van de namen aan de hand van het Slachtofferregister van de Oorlogsgravenstichting nog eens goed gecontroleerd.

Ook zijn de afkortingen van de rangen van de omgekomen Engelandvaarders gestandaardiseerd. Al deze voorbereidende werkzaamheden hebben geresulteerd in een mooi en evenwichtige vermelding van de namen.

Ter gelegenheid van de restauratie van het Wandbord Engelandvaarders heeft de Oorlogsgravenstichting in samenwerking met Jeroen van Zijderveld en diverse nabestaanden van oorlogsslachtoffers in de kapel op het ereveld Loenen een fototentoonstelling ingericht met portretten van Engelandvaarders. Op die manier wordt een beeld gegeven van de – vaak – moeizame wijze waarop verschillende mensen tijdens de oorlog uit door de Duitsers bezet gebied hebben kunnen ontsnappen om vanuit Engeland aan de strijd tegen de Duitsers te kunnen deelnemen. Velen zijn na het bereiken van Engeland opgeleid als militair of geheim agent en ingezet in de strijd tegen de Duitse overheerser van ons land.

Na het bekijken van het Wandbord en de fototentoonstelling maakten de Engelandvaarders nader kennis met de heer Croll. De heer Croll vertelde over zijn ervaringen tijdens de gedenkwaardige overtocht met een replica van het bootje de Yvette als eerbetoon aan de Engelandvaarders die op 29 april 1943 met een schip bezet gebied hebben verlaten. 'Ik heb grote bewondering voor de vrouw en mannen die op deze wijze Engeland hebben weten te bereiken. De omstandigheden waaronder wij gevaren zijn, zijn absoluut niet te vergelijken met de omstandigheden tijdens de oorlog. Daarnaast moet de spanning en de onzekerheid waaronder destijds de reis gemaakt werd van grote invloed op de mensen zijn geweest' aldus de heer Croll. De echte Engelandvaarders wezen de heer Croll op de onzekere en gevaarvolle weg die zij over land hebben gemaakt. Een Engelandvaart die door de publiciteit rond de overtocht van de Yvette weinig aandacht heeft gekregen.

Mede met de fototentoonstelling in de kapel op het ereveld Loenen wil de Oorlogsgravenstichting het beeld bijstellen dat men tijdens de oorlog alleen met een boot een Engelandvaart kon maken. De tochten via Zweden, België, Frankrijk, Zwitserland, Spanje krijgen in de tentoonstelling de aandacht die zij verdienen. De fototentoonstelling op het ereveld Loenen is nog het hele jaar te bekijken.

J.J. Teeuwisse (OGS)

Wandbord Engelandvaarders

Ontwerpers: Guido Eckhart, Joost van Santen, Frank Nix
Onthulling: 25 april 1975.

Dit monument is opgericht ter herinnering aan de vele vrouwen en kinderen die tijdens de Tweede Wereldoorlog in het vrouwenkamp Ravensbrück gevangen hebben gezeten en zijn omgebracht.

Het monument bestaat uit een ijzeren zuilengroep. Centraal staat een zuil die licht en geluid uitzendt, wat wordt opgevangen en gereflecteerd door elf panelen die rond de zuil staan opgesteld. Op één van de zuilen is een tekst opgebracht die luidt:

**'Vrouwen van Ravensbrück
1940-1945'**

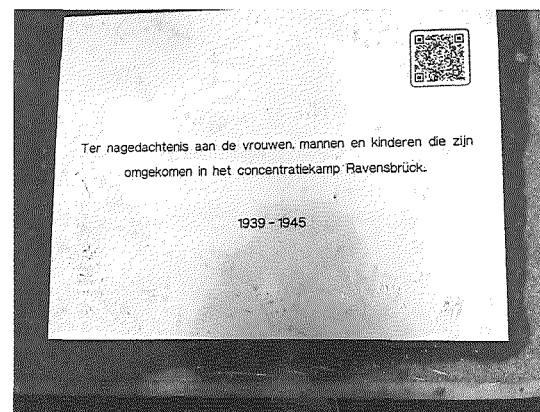
**'voor haar
die tot
het uiterste
neen
bleven
zeggen
tegen het
facisme'.**

De naam Ravensbrück zal altijd verbonden blijven aan het concentratiekamp van vrouwen. Minder bekend is dat naast het vrouwenkamp een mannenkamp lag waar tijdens de oorlogsjaren mannen en jongens gevangen hebben gezeten. Het mannenkamp was klein in vergelijking met het bekende vrouwenkamp. Het mannenkamp werd in 1941 in gebruik genomen en vormde organisatorisch één geheel met het vrouwenkamp.

In 2013 werd het Ravensbrück-monument grondig gerestaureerd. Op één van de grondplaten van het monument is nu een plaquette, samen met een QR code (scan) aangebracht. De tekst op de plaquette luidt:

**Ter nagedachtenis aan de vrouwen, mannen en kinderen die zijn
omgekomen in het concentratiekamp Ravensbrück.
1939 - 1945**

Met een mobiele telefoon kunnen via de QR code gegevens met betrekking tot het concentratiekamp worden opgevraagd. Er hebben naar schatting 123.000

Grondplaat plaquette met tekst

vrouwen (26.000 doden) en 20.000 mannen (2.500 doden) in Ravensbrück gevangen gezeten. De gevangenen waren afkomstig uit alle door de Duitsers bezette gebieden. Volgens gegevens van de Oorlogsgravenstichting (OGS) zijn in het concentratiekamp 184 Nederlanders vrouwen en 66 mannen omgekomen.

Tussen al die duizenden gevangenen liepen ook drie Engelandvaarders, geheimagenten, die door de Duitsers waren gearresteerd en aan het einde van de oorlog in

KZ.Ravensbrück waren opgesloten. Guido Zembsch Schreve, werd door de Franse Sectie van SOE op 22 juli 1943 boven Frankrijk gear parachuteerd, met de opdracht een ontsnappingsroute tussen de Spaanse grens en Delfzijl in Groningen te organiseren. Na negen maanden intensief verzet viel hij in handen van de Gestapo. Guido overleefde de oorlog.

Trix Terwindt, geheim agent van MI-9, maar ontving haar opleiding van SOE. Haar opdracht was een ontsnappingsroute te organiseren, zodat neergeschoten RAF piloten en hun bemanningen naar Engeland konden terugkeren. In de nacht van 13/14 februari 1943 werd zij boven Kallenkote gedropt. Vanwege het Engelandspiel waren de Duitsers op de hoogte van haar komst en werd zij bij landing door de SD gearresteerd. Trix overleefde de oorlog.

Bram Grisnigt, (schrijver van dit artikeltje) was een geheim agent van BI en werd in de nacht van 19/20 september 1943 samen met Piet Hoekman boven Beugen gear parachuteerd. Hun opdracht was als radiotelegrafist de verbinding tussen OD en andere verzetsgroepen met MI-6/BI tot stand te brengen en te onderhouden. Piet Hoekman werd op 5 november 1943 tijdens een gevecht met de SD doodgeschoten. Bram Grisnigt werd op 2 februari 1944 tijdens het seinen door de Duitsers uitgepeild gearresteerd.

Eind april 1945 werd het concentratiekamp door het Russische leger bevrijd. De meeste mannelijke gevangenen hadden het kamp al op de beruchte dodenmarsen verlaten.

Elk jaar, op een zondag in april, wordt bij het monument op het Museumplein in Amsterdam de bevrijding van het vrouwenconcentratiekamp en de slachtoffers die daar vielen herdacht.

Sinds 2004 worden ook de omgekomen mannen en jongens herdacht.

Bram Grisnigt.

Bronnen: Nationaal Comité 4 en 5 mei.

BOEKBESPREKING

Titel: Sjef Adriaansen - Pelgrim naar Engeland

Auteur Wim Adriaansen

Prijs € 19.95

ISBN 9789081541206

Uitgever Foxy Design, Zaltbommel

Uitvoering Gebonden, harde kaft, 165 pag, 66 z/w illustraties

'Pelgrim naar Engeland' is bijzondere biografie over de verzetsman, geheimagent en marechausee Sjef Adriaansen uit Hoogerheide (NB). Over Adriaansen zelf is in de archieven niet veel te vinden. Maar des te meer in tal van documenten waarin anderen hem noemen. Het onderzoek van achter-achterneef Dr. Wim Adriaansen leidt naar 27 personen die Sjef Adriaansen persoonlijk goed hebben gekend. Daaruit is een boeiend beeld ontstaan van een eenvoudige jongeman die zijn gevoel voor rechtvaardigheid met zijn leven heeft moeten bekopen.

Als dienstplichtig wachtmeester bij de huzaren wordt Sjef Adriaansen na demobilisatie op 27 mei 1940 naar huis gestuurd. Hij komt uit een groot gezin en is na de lagere school dagloner geweest in de polder. Maar Adriaansen wil meer. Zeker nu het oorlog is. In augustus 1940 doet zich de mogelijkheid voor om dienst te nemen bij de Marechausee. Naarmate de tijd verstrijkt ziet hij de verhoudingen tussen de Marechausee en de bezetter steeds vriendelijker worden. Voor hem reden genoeg om op 23 maart 1942 naar Engeland te vertrekken. De reis voert hem via Frankrijk,

---

Zwitserland en Spanje naar Curaçao, Amerika en Canada. Vandaaruit arriveert hij op 18 juni 1943 in Engeland. Adriaansen wordt er opgeleid tot geheimagent. In die hoedanigheid wordt hij op 10 januari 1944 samen met zijn vriend Harm Steen boven Rijsbergen gedropt. Hun taak is het opzetten van een nieuwe zendgroep. Verder hebben ze een volmacht bij zich van de regering in Londen tot 30 miljoen gulden voor het Nationaal Steunfonds. Voor de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers hebben ze alvast honderdduizend gulden in contanten meegekregen.

Na hun landing krijgen ze onderdak bij de gebroeders Van Nunen in Princenhage. Hun opdracht is niet zonder gevaar. Het Englandspiel is in volle gang. Door verraad hebben de Duitsers al menige geheimagent kunnen oppakken. Luitenant Steen wordt al op 2 maart 1944 gearresteerd. Adriaansen trekt intussen door heel West-Brabant. Hij wisselt voortdurend van verblijfplaats om het uitpeilen van zijn zender te voorkomen. Op 14 juli 1944 gaat het fout als hij de pastorie van Hoeven (NB) binnenstapt. Hij heeft geen schijn van kans om zijn zender uit te pakken. Bijna gelijktijdig vallen de Duitsers het pand binnen en arresteren hem. Degene die dat op zijn geweten heeft, notabene een lid van een verzetsgroep in Oud Gastel, is kort daarna door het verzet geliquideerd. Adriaansen verzet zich hevig bij zijn arrestatie en raakt daarbij gewond door een kogel. Met nog enkele anderen wordt hij op verschrikkelijke wijze verhoord in Kamp Haaren (NB). Hij blijft er gevangen tot begin september 1944 als hij overgebracht naar Kamp Vught. Daar vinden in de periode juli-september 1944 voortdurend executies plaats. Bij de laatste op 5 september, Dolle Dinsdag, om half zes 's ochtends worden 60 gevangenen op de fusilladeplaats bij het kamp geëxecuteerd, gevolgd door een genadeschot. Onder hen ook Luitenant Harm Steen en Marechausee Sjef Adriaansen, net 25 jaar oud.

Met de persoonlijke getuigenissen over Sjef Adriaansen mag het boek worden gezien als een welgemeend historisch eerbetoon aan een jonge verzetsman, van wie tot voor kort alleen bekend was dat hij in het verzet had gezeten en in Kamp Vught was overleden. En zelfs dat wist men kennelijk niet precies, zo blijkt uit de incorrecte datum op het oorlogsmonument in Woensdrecht.

Vele jaren na zijn dood is Sjef Adriaansen postuum onderscheiden. Voor zijn dapperheid en moed tegenover de vijand kreeg hij het Kruis van Verdienste. Voor zijn beleidvol optreden in het belang van de Nederlandse staat werd hij onderscheiden met het Bronzen Kruis. Een zeer leesbaar, historisch verantwoord en buitengewoon interessant boek dat in een ruk wordt uitgelezen.

LtKol KLu b.d. Loe M.M. Baltussen

ADRESSENBESTAND
Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 57 op adressenlijst 1 april 1999

Overleden:

Goudstikker, S.G.H.

Israël

Jurriaans, E.

Zuid Afrika

Ligthelm, w.A.O.

Voorburg

Wynekes, J.A.A.

Ermelo

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

G.J. Staal

Oranje Nassaulaan 52

3708 GE Zeist

Telefoon: 030 - 692 27 92

E-mail: staalgj@gmail.com

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door het V-fonds met middelen uit de BankGiro Loterij en Lotto. Deelname aan deze loterijen wordt daarom van harte aanbevolen.

www.engelandvaarders1940-1945.nl